

דף הרחבות לנושא –

הלכות בישול – (שיעור 10)

מגיס ועירווי כלי ראשון לכלי ראשון

יחידה מספר 22

❖ הסבר לשונו החריגה של רש"י "ובמבושל הוא בישול"

בשיעור ביארנו את לשון רש"י "ובמבושל הוא בישול" כפי שהבינו הרא"ש, שכוונתו היא שגם ההגסה המזכרת במסכת שבת מתייחסת לבישול. אך פרשנים אחרים ביארו את דבריו באופן אחר –

ב"ח אורח חיים סימן רנב אות ג

בלשון פירוש רש"י שבידינו בגמרא (דף י"ח ב) כתוב מגיס מהפך בה ובמבושל הוא בישול עכ"ל משמע דר"ל דכיון בדבר המתבשל הוא ליה בישול אם כן הכא בצמר חייב משום צובע וכמו שכתבו התוספות

כלומר, רש"י איננו מתייחס למלאכת בישול. כוונתו היא שהסוגיה עוסקת באיסור צובע. מניין לנו שההגסה צובעת? רש"י עונה על כך – מכיוון שההגסה מבשלת את התבשיל, ונחשבת כמלאכת בישול, הגסה ביורה של צבע צובעת באופן שנחשב כמלאכת צובע. לפי פירוש זה יוצא שרש"י ביאר את הגמרא כמו תוספות, ולא כמו הרא"ש. הקרבן נתנאל דייק בדבריו אחרת –

קרבן נתנאל (על הרא"ש) שבת פרק ג (אות י"א) ס"ק ל

שיטת רש"י – אפילו בדבר רותח שייך בישול אחר בישול כשמגיס בה

הוא דייק בלשון רש"י "במבושל הוא בישול" שאפילו אחרי שהוא כבר "מבושל", עדיין יש בהגסה איסור בישול. צריך להבין מדוע? בשיעור העלנו כמה אפשרויות שמסבירות מדוע הגסה אחר בישול היא בישול.

❖ מיחזי כמבשל בהגסה על האש לשיטת השולחן ערוך

בהקשר של מלאכת טוחן כתב הרמב"ם –

רמב"ם הלכות שבת פרק כא הלכה יג

מותר לגמור שחיקת הריפות בעץ הפרור בתוך הקדירה בשבת אחר שמורידין אותה מעל האש.

מכיוון שהריפות נשחקו לפני השבת, אין איסור לסיים את שחיקתן בשבת. הבית יוסף הסביר מדוע אין כאן איסור של מגיס –

בית יוסף אורח חיים סימן שכא אות יט

ואפילו לפי מה שכתבתי בסימן ש"ח, שכל שהקדירה היא רותחת אסור משום דמגיס הוא כמבשל, הכא מיד אחר שמורידין אותה מעל האש מותר להגיס בה כיון שכבר נתבשלה כל צרכה

לדעת הבית יוסף אם התבשיל מבושל כל צרכו, מותר להגיס אחרי שהוסרה הקדירה מהאש. זה עדיין לא עונה על השאלה – אם מותר להגיס שלא על האש מפני שהתבשיל מבושל כל צרכו, למה אסור להגיס על האש עצמה? (שימו לב שהבית יוסף הסביר שכוונת הרמב"ם כשכתב שאסור להוציא מהתבשיל כשהוא על האש היא שאסור להוציא כל עוד התבשיל חם!). מכאן הסיק בילקוט יוסף –

ילקוט יוסף שבת ג הערות דין מגיס בקערה [בחישת תבשיל] אות מה

ועל כרחך דאינו משום טעם דבישול, דבזה מאי שנא כשהיא על האש או כשאינה על האש, סוף סוף מקרב את הבישול, ובלאו הכי כבר נתבשלה כל צרכה, ועל כרחך לומר דמשום מיחזי כמבשל קאתינן עלה

מכאן עלתה המסקנה להלכה לשיטת הילקוט יוסף, לאסור הגסת תבשיל מבושל כל צרכו על האש, מדרבנן, משום מיחזי כמבשל.

❖ הרחבות – ראייתו של הר"ן נגד רבנו יונה

הר"ן על הרי"ף מסכת שבת דף כב עמוד א

והרב ר' יונה ז"ל כתב בלשון הזה : ומכשלה גדולה תחת יד קצת העם, שטומנין קומקום של מים חמין ליתן לתוך הקדרה בשבת כשהתבשיל מצטמק, ופעמים שהאחד אין יד סולדת בו והאחר יד סולדת בו, ומתבשל זה בזה, ונמצאו מבשלין בשבת. ואפילו אם שניהם יד סולדת בהם, איכא מאן דאמר בירושלמי עירוני אינה ככלי ראשון, וכשמערין המים, לאלתר שיצאו מן הכלי, אף על פי שהן רותחין, פסק כח רתיחתן מלבשל, כדין כלי שני, שאינו מבשל, ומתבשלין בתוך כלי ראשון, ומים מבושלין, אם פסקה רתיחתן – יש בהן משום בישול. אלו דבריו ז"ל. ולא ידעתי מנין לו, שהרי כל שבא בחמין מלפני השבת – שורין אותו בחמין בשבת, אף על פי שהוא צונן גמור! ולא ידעתי הפרש בין מים מבושלין למבושל אחר, וצריך עיון ובדיקה

הר"ן ציטט את המשנה (שבת דף קמה עמוד ב) שעולה מדבריה שאין בישול אחר בישול, לכן לא ברור לו מדוע רבנו יונה אסר הוספת מים שהתבשלו והצטננו לכלי ראשון. כמובן שראיה זו נכונה רק למאן דאמר שאין בישול אחר בישול בלח (הרמב"ם והרשב"א שלמדנו בשיעור 14).